

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MDLX. ad annum MDCXXIII.

Parisiis, 1644

Qvæ Ad Sanctorvm Cvltvm, Sacrorvmqve Corporvm Celebritatem
Pertinent.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15522

QVÆ AD SANCTORVM CVLTVM,
SACRORVMQVE CORPORVM
CELEBRITATEM PERTINENT.*De sacris reliquiis, miraculis, & imaginibus.*

AD ea, quæ de sacris reliquiis per nos primi & tertii Concilii prouincialis decretis sancita sunt, hæc pro religiosa illas & recondendi, & exponendi, & transferendi, & asseruandi ratione, piaque earumdem veneratione atque cultu adiungenda censuimus. Sanctorum corpora, & sacras reliquias, episcopus a religiosis peritisque sacerdotibus, quos eo potissimum nomine deligat, tum in vrbe, tum in diœcesi sua, quibuscumque in ecclesiis locisve illa sint, recognosci quamprimum iubeat. Qua in recognitione hæc præstentur;

Primo, vt scripta, tabulæ, literæ, certi annalium codices, aliave cuiusuis generis monimenta, quæ in iis ipsis ecclesiis, earumve atriis, atque ædibus, aut aliis locis extant, schedulæque vasculis, arcisve sacrarum reliquiarum affixæ inclusæve recognoscantur accurate & diligenter, vnde illarum vel translatio, vel collocatio ibi facta cognosci, aut alia eiusmodi notitia earumdem haberi queat. Testes præterea conquirantur, si qui sunt, qui testimonium dent antiquæ constantisque traditionis, ex qua certa earum cognitio constet: aut alia, sicut opus erit, id generis diligentia ad rei perspicientiam adhibeatur.

Deinde vt singulæ ipsæ sacræ reliquiæ, quas extare compertum est, re ipsa cernantur; ita tamen, vt vbi sub altaribus, aliisve subterraneis eiusmodi locis, corpora sanctorum collata reconditave sunt, nec ostium, neque fenestra insit vnde inspici queant, non aperiantur, aut effodiantur, nisi ob causam aliter episcopus aliquando faciendum censuerit.

Qua omni recognitione facta, diligentiaque adhibita, librum præcipuum certumque confici episcopus curet: in quo singulæ, quæ in ecclesiis & vrbis & diœcesis sunt, reliquiæ sacræ recte atque ordine describantur, notatis etiam diligenter, non solum iis ipsis ecclesiis, vbi reconduntur, sed scriptis etiam, annalibus, tabulis, aliisve mo-

nimentis, e quibus illarum testimonium constet. Is vero liber in archiuo episcopali certo loco custodiatur, & asseruetur perpetuo.

In eo item libro recte referantur, si quas deinceps sacras reliquias comperiri, aut aliunde asportari contigerit; vbi primum ab episcopo illarum recognitarum, & probatarum sunt. Nec vero sine scripta episcopi probatione, etiam a regularibus, & aliis exemptis, vllas novas reliquias euulgari, aut populo exponi, venerandasve proponi patiatur episcopus, antequam a se recognitarum & probatarum illarum sint. Qua in probatione seruet is omnino formulam a Tridentino Concilio ea de re praescriptam.

Reliquiarum sanctorum ne in priuatis aedibus, neve apud laicos homines, sed in ecclesia, loco conspicuo, bene septo, atque vndique ornato collocentur & asseruentur. Atque ita eo loco decenter, ac pie, vel arcis, vel capsulis, vel vasibus, loculisve reconditarum, includantur: vt & pro illarum ratione, ac pro ecclesiarum dignitate, & facultatibus, formarum, instructionibus nostris praefinitarum, omni ex parte respondeatur.

Is porro locus duabus saltem clauibus, iisque diuersis, claudatur: quarum vnam episcopus, alteram rector ecclesiarum, vbi sunt, custodiat diligenter. Vbi vero consuetudinis est, ab vniuersitatis, sodalitatibusve hominibus, aut a syndicis, laicis hominibus, clauem etiam teneri; illam tertiam illis permittere poterit episcopus arbitratu suo.

Liceat tamen aliquando, quibus episcopus rationabili, & pia causa id concedendum censuerit, asseruari in priuato oratorio, tuto, ornato, ac decenti, eiusdem episcopi iudicio.

Corpora sanctorum, quae non sub altari, sed sub ecclesiarum pavimento collocata sunt, nisi decentiori ecclesiarum loco recondenda episcopus censuerit, saltem crate ferrea polite ornateque confecta, ne pedibus eorum locus irreuerentius tractetur, vndique sepiantur, atque obtegantur ex instructionum praescripto.

Quae reliquiarum inscriptionem habent non vetustate consumptam, sed integram, & ex praescripto instructionum nostrarum confectam, ita vt est illa inscriptio retineatur & conseruetur. Quarum vero inscriptiones aliqua ex parte

te exesa sunt, aut alias non ad præscriptum facta, ex in charta pergamena recte exarata renouentur.

Quæ nihil inscriptum habent, sed tamen constat quorum sanctorum, sanctarumve illæ sint; iis singulis nomina propria inscribantur, ad instructionum præscriptum.

Sanctorum reliquiæ, præsertim insignes, & sacra corpora, sacraque membra, quæ ex certis monumentis, in vlla quauis ecclesia recondi constat, in tabula ærea, aut marmorea, lapideave literis incisa, quo accuratius memoria perpetuo conseruetur, diligenter, ordineque episcopi cura, describantur: præterea in capellæ maioris columna, latereve, aut in gremio ecclesiæ, loco aperto ac perspicuo, ea tabella, parieti calce conglutinata, in omnium conspectu sit.

Scripta, tabulæ, & antiqua monumenta, ad illas spectantia, in earumdem ecclesiarum sacristia, archiuove reponantur, vbi tuto asseruentur.

Vniuscuiusque sancti, sanctæve, cuius corpus, vel sacra reliquiæ, præsertim insignes, asseruentur, vitæ, aut martyrii historia, ex probatis auctoribus breuiter collecta, ab episcopo ante recognita, & comprobata, in tabellam, aut in aliquem certum codicem, charta pergamena exarata, referatur. Qui codex in ecclesiæ sacristia certo loco diligenter asseruetur. In illa autem vitæ breui narratione ex certis monumentis, antiquave traditione, omnique alia, quæ constet, ratione, exponatur deinceps, in extrema scilicet parte, ac paucis item verbis, quo tempore, quove modo sacra illæ reliquiæ eo translata vel recondita sint.

Sacris autem reliquiis, si sanctissimo eucharistiæ sacramento non ita prope quidem ex collocata sunt, vt illius lampade harum cultui satisfiat; lampas propria assidue præluceat: nisi hanc impensam nimia & ecclesiæ & populi egestas episcopi iudicio non patitur. Ceterum corporibus sanctorum, & reliquiis, episcopi iudicio insignibus, lampas omnibus vna semper colluceat.

Vbi vero plures, aut ex legato, seu alia obligatione, vsuue adhibentur, aut pro reliquiarum ratione, vel ecclesiæ amplitudine, facultatibusve adhiberi episcopus iusserit, id etiam seruetur.

Ne sacra reliquiæ per laicos, etiam cuiusvis ordinis,

dignitatis homines villo modo tractentur: nec vero tangantur, cum hoc sacrilegum, ac minus propterea ferendum esse, sanctus Gregorius pontifex scribat.

Cum vero ab ecclesiastici ordinis hominibus illæ cum suis loculis vasculisque suscipiuntur, vt vel populo ostendantur, vel in altari exponantur, vel in processionibus ferantur; primum illis thurificatio adhibeatur; sique in via ferantur, tunc acoluthus sacerdoti illas ferenti præeat, qui item thurificet.

Ne passim omni tempore, sed certis tantum festorum dierum celebritatibus, vtpote in natiuitate Domini, epiphania, pascha resurrectionis, ascensione, pentecoste, & eiusmodi, festoque ipso die exponantur ostendanturve, quo illius sancti, cuius reliquiæ sunt, ecclesiæ, in qua reconditæ sunt, celebritas solenni festoque officio agatur; tum præterea quo die ob aliquam causam episcopus iusserit, concesseritve.

Nulla autem modo vnquam illæ ab operimentis, aut a velis nudæ ostendantur, exponanturve.

Cum in altari autem exponuntur, hæc seruentur;

Primo in illis exponendis, processio per ecclesiam, vbi illæ sunt, ab eiusdem clero agatur, certo luminum numero adhibito. Rursus idem præstetur, cum reconduntur.

A sacerdote, qui post episcopum in illa ecclesia digniorem sacerdotalem locum obtinet, nisi aliquando episcopus ipse id munus sibi obeundum censuerit, exponantur, & recondantur.

Isque superpelliceo, & stola, vel pluuiiali etiam, pro reliquiarum, ecclesiæve ratione, indutus sit.

Dumque exponuntur, & item cum reconduntur, hymnus, vel de apostolis, vel de martyribus, vel de confessoribus, vel de virginibus, canatur, prout sunt sancti sanctorumve reliquiæ quæ exponuntur; tum antiphonæ, & alia eiusmodi ad rem accommodata, vltimoque loco oratio de sanctis illis; si vero sanctus, sanctave est cuius proprius hymnus, antiphona, oratiove extet, illæ canantur.

Cum item exponuntur, de statim eo libro, tabellave supra præscripta, vniuscuiusque martyrium, aut vitæ historia breuiter explicata, vulgari sermone grauiter in populi frequentia pronuntietur: ad quam rem præterea sacerdotis,

ANNO
CHRISTI
1576.

de diuinis illorum sanctorum virtutibus, caelestique vita, & rebus per eos fortiter ac mirifice gestis, grauius, breuiusque tractantis, officium, vbi potest, adhibeatur: quo ardentius populi, sacras reliquias spectantis, animi ad omne pietatis studium inflammentur.

Dum in altari expositae sunt, candelae saltem quatuor, grandiores accensae ibi colluceant: ad earumque custodiam adhibeatur qui semper assistat vnus, duove, sacris maioribus ordinibus initiati, iique moribus probati, ac superpelliceo induti.

Horum vero clericorum, non laicorum opera, ministerio adhibito, liceat fidelibus pietatis & religionis causa, calculorum coronis sacrarum reliquiarum vascula, loculosve attingere, qua hora episcopus concefferit.

Cum reliquiae sanctorum non in altari exponuntur, sed e loco superiori, aliove in quo reconditae sunt, populo ostenduntur; omnis eadem ratio plene seruetur processione excepta.

In quibus autem processione illas, vel per ecclesiam, vel extra, portari contigerit; debito cultu, apparatuve ferantur ab iis, qui in sacerdotio constituti, post episcopum ecclesiastica sacerdotali dignitate, canonicatuve aliis in illa ecclesia praestant; nisi episcopus id munus ipse obeat.

Sacras porro reliquias de vno in alium locum transferri ne liceat, sine iusta ac legitima causa, & facultate scriptis ab episcopo permessa.

Sicut sacrarum reliquiarum translationis memoriam, festa solennive celebritate fieri, religiose iam fere ab initio vsque nascentis ecclesiae institutum, perpetua ecclesiae consuetudine sancte retentum est; ita si quando sanctorum corpora, membraue, aut sacras reliquias, episcopi iudicio insignes, transferri contigerit vel ab vno opido, vrbeve ad aliam; vel in ea ipsa etiam vrbe, opidove ab vna ad aliam ecclesiam, id ritu solenni religiosoque cultu praestari oportet.

Itaque haec decernimus;

Primum aliquot ante diebus, si opus erit, aut certe omnino pridie illius diei, quo sacrae reliquiae transferendae sunt, ab episcopo, aliove, vbi adhiberi potest, ecclesiastica dignitate praedito, cui nominatim is id muneris dederit,

Concil. Tom. 36.

Ll ij

accurate diligenterque recognoscantur, testibus aliis sacerdotibus grauioribus adhibitis. Quæ recognitio fiat, vt supra, diligenter conquisito omni monimentorum genere.

Recognitæ vbi sunt, ordine componantur: tum in arca duabus saltem, ac diuersis clauibus, quarum altera ab episcopo, aut ab eo, quem ipse maluerit, asseruentur: inclusæque signo episcopali obfignentur.

Dies translationis, tum in loco, vnde transferuntur, tum ad quem transferuntur, tum etiam quibus locis transeundum est, per parochos episcopi iussu, dominico die, vel festo, proxime præcedenti, nuntietur.

Idemque illis locis iubeatur coli, mane saltem, vt dies festus.

Significetur etiam proximis ante diebus frequenti sono campanarum illius ecclesiæ, ad quam translatio facienda est.

Pridie vero translationis, vespere significatio celebritatis detur solenni campanarum omnium vtriusque loci sono.

Eo die ieiunium a clero ecclesiæ, ad quam transferendæ sint, seruetur: noctuque item arca cum sacris reliquiis, si commode fieri potest, super altari ecclesiæ, vnde transferendæ sunt, si vero non potest, alio decenti loco collocata, & adhibitis præterea ad earum venerationem sex saltem luminibus, ab eodem clero, & aliis item ecclesiasticis hominibus, quibus episcopus id iusserit, vigiliæ fiant: statoque tempore nocturna itidem rite de sanctis decantentur, quarum reliquiæ transferuntur.

Mane quo die transferuntur, processio solennis, psalmis, hymnis, & canticis, omnique prece agatur, ad ecclesiam, in quam translatio fit; vbi iterum illis recognitis, tum de eorum vita, deque historia sanctarum reliquiarum, olim eo loco reconditarum, de causis item translationis, ab episcopo, vel ab alio, eius iussu, sermo apposite habeatur; nisi commodius censuerit episcopus postea habendum inter Missarum solennia: deinde adhibita primum illis thurificatione, clero & populo ostendantur; ab illisque iisdem debitus cultus & veneratio tribuatur.

Transferantur autem inclusæ in arca, pro earum ratione, proque ritu ecclesiæ decenter ornata, & umbella præterea adhibita, vt episcopus censuerit.

ANNO
CHRISTI
1576.

Arca vero humeris portetur a sacerdotibus, qui digniores sint & in toto clero & in ea ecclesia ad quam translatio fit: illique vicissim, prout episcopus iusserit, id onus subeant sacris vestibus induti, tum capite aperto: præeant vero duo acoluthi semper thurificantes.

Clerici præterea aliquot, superpelliceo amicti, qui capite item aperto sint, lumina deferant hinc inde congruo numero & ordine accensa: hæcque præter cereos, quos accensos reliquus etiam clerus & populus, laicorumque hominum sodalitates & ceteri, eas pie prosequentes, pro sua pietate manibus gestarint.

Verum si episcopus in loco adest, ipse quoque cum sacerdotibus, qui in cathedrali ecclesia, sacerdotali dignitate præditi sint, canonicatumve sacerdotalem habentes digniores sint, humeros sacrae arcae portandæ subiiciat: idque saltem paululum, tum initio, tum in fine processionis quæ translationis causa agitur. Cum vero arcam non portat, eam proxime subsequatur, reliquo omni clero præeunte.

Vasculo quod ab vno ferri possit, recondita sacrae reliquiae, ab sacerdote item portentur, qui dignior est, ceteris etiam seruatis supra mox præscriptis.

Vbi ad ecclesiam ventum est, in qua collocandæ, recondendæve sunt, per episcopum, aut per alium sacerdotem eius iussu, Missarum solennia celebrentur de sanctis, quorum translatio facta est: idque solenni ritu, nisi horæ tarditas impediatur.

Peractis Missarum solennibus, certo loco bene septo & clauso, vt ne populus propius accedat, in altari exponantur, vbi per illum diem sint, accensis saltem sex luminibus, & adhibitis ad custodiam duobus sacerdotibus, vel vno saltem, alioque clerico in sacris ordinibus constituto: quorum sacerdotum cura sit, sacras reliquias custodire, & earum arcam, aut loculos precatoriis fidelium coronis, quæ porrigentur, religiose tangere.

Confecto translationis die sub occasum solis, constituto loco ab episcopo, vel alio, quem miserit, cum thurificatione, psalmis, hymnis, canticis, antiphonisve, religiose recondantur.

Translationis tabulae, publice a notario confecta, in li-

brum, in sacristia illius ecclesiæ asseruandum, referantur; tum rei gestæ literæ in ære, vel marmore incisæ, in eo reliquiarum loco, ad perpetuitatem collocentur.

Corpora sanctorum, sacraue membra, aut insignes sacrae reliquiæ, cum aliunde e loco longe remoto, transferuntur, si vel nauigio, vel curru vehuntur: illius locus parue, vbi pro vectioe collocantur, pie ornatur, vna etiam, vel duabus pluribusve lampadibus accensis. Si ad vectioem iumentum adhibetur, decenter item sternatur.

Quacumque illis transferendis iter fit, per vrbes, siue per opida, obuiam solenniter procedatur: ita vt psalmis, hymnis & canticis illas, cum clerus vniuersus, sacris vestibus indutus, religiose excipiat; tum populus item, luminum numero, portarum & viarum publicarum apparatu, religioso ornatu, piæque venerationis studio & spiritua-
lis lætitiæ significatione.

Dies translationis in vrbe, opidove, aut saltem in ecclesia, in qua collocantur, vt episcopus iusserit, anniuersario canonicarum horarum officio de sanctis celebretur, quorum sacra corpora, reliquiæve, eiusdem episcopi iudicio insignes transferuntur.

Quod officium vt solenniter & cumulate præstetur, id prospiciatur, vt dies, quo celebritas translationis agenda est, in feriam certam cadat, quæ sanctorum, quorum reliquiæ translatae sunt, cultui dicari possit, vniuersæ, vel in ea saltem ecclesia.

Formam a sacra Synodo Tridentina, miraculis nouis approbandis, & nouis reliquiis recipiendis traditam, episcopi seruent diligenter in omnibus, etiam regularium & aliis exemptis ecclesiis.

Nec vero patiantur, causa a se non cognita & scripto probata, altare propterea erigi, aut imagines vllas extra morem ornari: votave, aut oblationes suspendi, aut quidquam noui ea in re omnino geri. Sed quia plerumque fit, vt vulgi concursu, populique clamore, aliquid pro miraculo, aut sacra reliquia euulgetur, quod re vera non est: studeant hoc summopere, vbi eiusmodi occasio se obtulerit, vt primis illis vulgi clamoribus pie obsistant, donec rei veritas, legitime comprobata, constet. Si quis vero dubius, aut difficilis abusus fit extirpandus, vel omnino aliqua de

iis rebus grauior quæstio incidat; episcopus, antequam controuersiam dirimat, metropolitani & prouincialium episcoporum in Concilio prouinciali sententiam expectet: ita tamen vt, quemadmodum ab eodem Tridentino Concilio præscriptum est, nihil inconsulto sanctissimo pontifice nouum, aut in ecclesia hæctenus inusitatum decernatur;

Quod de sacrosanctæ crucis effigie, in Concilio prouinciali tertio, per nos sancitum est; itidem interdictum sit, sacras alias scilicet imagines, ac sanctorum, sanctarumque historias, sacrorumve mysteriorum figuras & significaciones, in vlllo quouis humi strato pauimento, aut loco sordido, etiam extra ecclesiam, insculpi, pingi, effingive.

Effigies iumentorum, canum, aliorumve brutorum animalium, in ecclesia ne fiant: cum aliquid inhonestum, aut profanum in ea apparere nefas sit, ex Tridentini Concilii sanctione; idque plane etiam septima Nicæna Synodo œcumenica vetitum sit.

Si vero historiæ sacræ expressio, ex sanctæ ecclesiæ matris consuetudine, aliter quandoque fieri postulat, hoc sane non vetatur.

Pictoribus & sculptoribus grauis mulcta, ac pœna etiam interdicti ab ecclesia, episcopi arbitrato proposita sit; si quid inordinate, aut præpostere, aut tumultuarie accommodatum, si quid profanum, aut inhonestum pinxerint, aut effinxerint, contra eiusdem Concilii Tridentini decretum.

Rectoribus etiam ecclesiarum, qui vllam sacram imaginem insolitam, contraque illius Concilii sanctionem, suis ecclesiis, etiam exemptis, poni permiserint, pœna etiam excommunicationis, multæve constituta sit, arbitrato episcopi, pro ratione culpæ irroganda.

Cruces & sanctorum imagines solenniter, statisque precibus, ex ecclesiæ ritu benedicantur.

Imagunculæ illæ paruulæ, fictili opere effectæ, si ita fuco, alioque apparatu concinnatæ sint, vt episcopi iudicio, vanitatem præ se ferre aut offensionem præbere videantur, ad altare ne adhibeantur in posterum.

Si quæ sacræ tabulæ, imaginesve pictæ, nimia vetustate, carie, situ, aut sordibus pene deletæ, indecenti aspectu sunt; eas episcopus pia, religioſaque pictura, ab iis, quo-

rum interest, renouari iubeat: aut si id non potest, omnino deleri.

Ne tabulæ sanctorum imaginibus expressæ, vetustate consumptæ, in vilem & sordidum, profanumque vsum conuertantur: sed, vt de altaris pallis, ac velis, temporis vsura pene confectis, B. Clementis pontificis & martyris decreto sancitum est, in ignem coniiciantur: tum cineres præterea, ne pedibus inquinentur, in pauimenti fossis collocentur.

Imagines quoque sacræ sculptæ, si deformatæ sint, amoueantur, & sub pauimento ecclesiæ, aut saltem sub cœmeterii solo collocentur.

Curet præterea, atque adeo efficiat episcopus, vt & per se & per alios theologia scientiæ peritos, ac illos in primis, qui illius interpretandæ, aut populi docendi munus, in vlla quauis ecclesia quouis modo sustinent, fidelibus accurate, enucleateque exponantur, quæcumque & de sanctorum intercessione, inuocatione, atque cultu, & de sacrarum reliquiarum, imaginumque veneratione, & de historiis mysteriorum nostræ redemptionis, pictura, aliave similitudine expressis, eos instrui, docerique Tridentina œcumenica Synodus iussit.

De indulgentiis.

DE sanctis indulgentiis tractatio, prout vsuenerit, accurate in sermonibus item habeatur: vt & earum cælestem vim & pietatis officia, ad illas consequendas necessaria, populus intelligat: seque propterea omni intima mentis animique religione & Christianæ caritatis actionibus, atque operibus, ad vberrimas salutareque earum vtilitates assequendas diligenter paret. Id autem omne officium per parochos & alios, quorum interest, præstari episcopus iubeat, iis præsertim instructionibus, quæ eo de genere, nostra in Concilio prouinciali auctoritate confectæ, ad communem prouinciæ huius vsum in lucem emittentur.

Quæcumque indulgentiarum, quæ olim, vel nuper cuius, etiam regularium, aut aliter exemptorum, ecclesiæ perpetuo concessæ sunt, tabulæ, scripta, monumentaue alia omnis eiusdem generis extant: ea vbi illa sint, siue in vrbe, siue in diœcesi, episcopus studiose conquirenda curet; tum illa conquisita, indeque summatim exscripta, in librum certum,

certum, eo nomine confectum, qui in archiuo episcopali asseruetur, diligenter recteque referri iubeat.

Quæ præterea indulgentiæ vrbs, diœcesisque suæ ecclesiis in posterum perpetuo, vel ad certum tempus concedentur, vbi primum ad se, aut ad vicarium episcopalem, qui illas recognoscat, delatæ sunt, eodem, aliove libro notentur, ordineque deinceps describantur.

Singulæ autem ecclesiæ, quibus vel concessæ sunt, vel concedentur, proprium eiusdem generis codicem, in quo illæ exscribantur, accurate confectum, aut tabellam eiusdem generis, in sacristia habeant: illarum exemplari in archiuo, vel in sacristia asseruato.

De superstitionibus.

QUANTVM in religione stabilienda, atque augenda laboris ponendum est, tantum in superstitione, ex hominum mentibus euellenda, curæ ac diligentia est impendendum. Quare parochi diligenter ei rei inuigilent: ac si quod superstitionum genus in suâ parochiâ hominibus animaduertant id semper, ante proximam Synodum tempore quod episcopus præstituerit, ad illum in scriptis deferant; vt ei malo occurri opportune possit.

Confessarii quoque diligentes in eo genere se præstent, inuestigentque num pœnitentes aliquod remedium valetudini, aut vulneribus adhibeant, quod non a medica arte & cognitione, sed a superstitione proficiscatur: tum præterea, num tempora, aut loca, aut quid eiusmodi, superstitiosa opinione obseruent: & quos ea in re peccare nouerint, grauitèr obiurgent, & ab eiusmodi vano sensu atque errore deterrere & auertere conentur.

De sacris quatuor temporibus.

SACRA quatuor ieiuniorum tempora, ex sancti Spiritus doctrina salutariter instituta, sicut olim & frequenti fidelium conuentu & solenni celebritate & religioso supplicationum officio colebantur; ita ad illorum cultum, pastoralis cura eruditis fidelium mentibus, in vsum antiquæ pietatis reuocanda sunt.

Quare in omni prouinciâ nostræ ecclesia, vel cathedrali, vel parochiali, non solum die dominico, illa tempora præcedenti, sed etiam vbi populus erit frequens, feria quarta, proxime sequenti, eo de genere concionem sacram

haberi statuimus: qua fideles excitati, solennibus his feriis, quarta scilicet, sexta & sabbato, pro antiquæ deuotionis consuetudine, frequentiores Missæ sacro, diuinisque officiis, vt in Moguntino Concilio primo cautum est, intersint: orationes, ieiunia, eleemosynas, ceteraque pietatis opera præstent: quibus, quo specialius illæ feriæ præstitutæ sunt, eo vehementiori Christianæ virtutis contentione ad illa paratos esse oportet. Ad quam diligentiam parochi præterea fidelium caritatem omni religioso proposito ita præparare studeant, vt vnanimiter, auxiliante Christo, statarum illarum feriarum solennitatem religiosa piorum operum sollicitudine celebrantes, sabbato sub vesperum frequentissimi ad ecclesiam, vt piæ consuetudinis fuit, conueniant: vbi sanctis precibus, cum pro sacra ordinatione, tum pro his commodis, quæ singulorum annorum reuolutione consequimur, omnium bonorum largitori Deo, gratia habeatur, sicut & instituta illorum temporum ratio & Christianæ religionis cultus deposcit.

Iidem in statis iis temporibus, populo denuntiandis, formulam hanc, ex sanctissimi pontificis Leonis primi verbis conceptam adhibeant: cuius sententiam, etiam vulgari sermone explicent vberius.

Formula denuntiationis ieiunii quatuor temporum.

QVOD sacrorum temporum ratio & deuotionis Christianæ admonet consuetudo, paterna vobis, dilectissimi, sollicitudine denuntiamus, mensis N. sacrum celebrandum esse ieiunium, diuinitus inspirata doctrina præceptum, ac statis mensium curriculis distributum: vt lege abstinentiæ omnibus adscripta temporibus, & aliis Christianæ militiæ præsidii, ad mentium nostrarum, corporumque sanctificationem diuinitus institutis, stato dierum interuallo, sine cessatione renouatis, nos ardentiori cura, maiorique studio in salutis cursu progrediamur, quo specialius præstituti sunt dies ad pietatis officia. Quarta igitur, sexta feria, & sabbato ieiunemus: frequentes in cathedrali, parochiali-que ecclesia ad litanias, orationemque conueniamus; & quo sacris illis feriis a cibo abstinentiores esse debemus, eo abundantiori eleemosynarum liberalitate erga Christi pauperes effusiores simus: tum sabbato sub vesperum orationem parochialem communem celebremus, qua & pro

ANNO
CHRISTI
1576.

spe felicitatis æternæ, ad quam per fidem currimus, & pro sacra ordinatione, quam eo die a reuerendissimo episcopo haberi solenne est, & pro iis commodis, quæ singulorum annorum reuolutione consequimur, Deo omnipotenti gratias agamus: eundemque religiosis supplicationibus oremus, quatenus sanctorum, quorum patrocina imploramus, suffragantibus meritis, eius misericordiam in omnibus impetremus, per Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Patre, &c.

De feriis.

Quo tempore ad salutem animæ toto corde, totaque mente, atque omni Christianæ pietatis officio incumbendum est: in iudiciali foro tunc aditus patefieri non debet ad iudicia, ad lites & ad causas, quibus sæpe distrahuntur homines a pietatis officiis; ne aliquando Isaïæ prophetæ illis vocibus nos Dominus grauissime arguat: *Ecce in die ieiunii vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis: ecce ad lites & contentiones ieiunatis.* Quare ne quadragesimæ, quatuor temporum & aliorum ieiuniorum diebus, id quod & Liberii pontificis maximi & Concilii Triburiensis Canone sancitum est, in aliquo foro, mane quo tempore Missæ sacro, diuinis officiis & verbi Dei prædicationi Christianos homines interesse potius oportet, ius dicatur, iudicia exercentur, aut quidquam agatur quod ad iudicii forensis ordinem pertineat. Id vero pro pastoralis gregis Dei cura, quam suscepit episcopus, ab omnibus præstari quam diligentissime studeat.

Rei ne festis diebus, diuino cultui dicatis, torqueantur: si modo criminis atrocitas aliud non postulet.

Ac ne testes quidem iis diebus testimonium dicant, etiam si feriali die iurati id sint, nisi in causis, in quibus licet eisdem diebus iusiurandum illis deferri.

Id omne sane episcopus, cum in episcopali foro, tum in sæcularibus iudiciis caueat vt seruetur.

De sancto Ambrosio.

DEVOTIONE congrua, & debitis honoribus beatus Christi confessor Ambrosius episcopus, sanctæ ecclesiæ metropolitanæ Mediolanensis pater pariter ac patronus, cuius doctrina etiam tota illustratur ecclesia, vt a provincia nostræ fidelibus colatur; eius & diem festum, qui in

Concil. Tom. 36.

Mm ij

septimo Idus Decembris agitur, sicut reliquos dies festos, quos coli præceptum est, quotannis a clero, populoque celebrari, & commemorationem de eo, quibus diebus ex ritu ecclesiæ eiusmodi commemorationes fieri licet, in vespertino, matutinoque officio antiphona & oratione a clero fieri perpetuo, pro suæ pietatis studio, episcopi omni etiam adhortatione curent.

De clericorum ad festorum dierum celebritates conuentu.

NE diebus festis, qui præcepto ecclesiæ, aut consuetudine, votove coluntur, ad alienam ecclesiam, Missam celebraturus, parochus accedat: nisi ab eo, cui id curæ episcopus dederit, facultatem scripto exaratam impetrarit. Quam facultatem ille tantum iis det, quos omnibus bene consideratis ad Missarum solennia, diuinaque officia in ecclesia, vbi celebritas in vrbe, diœcesive agitur, rite celebranda necessarios esse viderit. Qua in celebritate, cum ab aliis ecclesiis sacerdotes euocandi sunt, ne vlllo prætextu plures euocentur, quam quatuor, vel sex ad summum: id vero, nisi vel legati pii, vel foundationis iure aliquando plures adhiberi necessarium sit.

Item diligenter hoc episcopus caueat, vt si ad celebritatem sacerdotes alii, quam parochi adhiberi possunt, ne parochos a suis ecclesiis auocari, abesseve ea de causa iis diebus vlllo modo patiat; si vero aliter fieri non potest, vicinioribus solum parochis, pauciorumque populi multitudinem habentibus, eam facultatem permittat. Tum præterea videat, vt qui parochus festo die ad celebritatem euocatus, abfuturus est, sacerdotem alium, vel ordinarium, vel conductum habeat: qui illo die Missæ sacrificium in ecclesia parochiali faciat: quique cetera, vt ipse, si præsens adesset, omnino præstet, ante ab episcopo in iis functionibus obeundis probatus.

Si vero sacerdotem eiusmodi quandoque habere non poterit: festo die celebritatem, ad quam vocatus est, præcedenti, populo suo significet, se ob eam causam in ecclesia parochiali Missam celebraturum non esse: sed in ea, ad cuius celebritatem vocatus est: proinde illum moneat, ad eam ipsam ecclesiam, aut aliam propinquiorem, vbi Missæ sacrificio interfuit, se conferat.

Si autem pro ecclesiæ, in qua celebritas agitur, amplitu-

ANNO
CHRISTI
1576.

dine & dignitate, aliquando ad solennitatem concelebrandam sacerdotibus pluribus opus esse censuerit: aliis item aliquot sacerdotibus etiam parochis, hoc det, ut in ecclesiis suis primum sacro peracto, sique parochialis curæ munera præstari debent, tum ad ecclesiam, vbi solennitas celebratur, proficiscantur, illius rectorem in diuinis concelebrandis officiis adiuturi: nec vero desint ecclesiæ suæ reliquis eo die obeundis parochialibus muneribus & officiis.

In euocandis quidem, admittendisve sacerdotibus, & clericis ad dierum festorum celebritates, ratio atque ordo seruetur, infra in decreto de exequiis, eorumdem euocationi præscriptus ad funera concelebranda.

Illi porro omnes, qui euocabuntur, in choro dum diuina officia fiunt, superpelliceo mundo decenter induti semper adsint.

Nec vero præter clerum illius ecclesiæ, alius sacerdos, clericusve, qui ad celebritatem vocatus non sit, in chorum quouis prætextu asciscatur recipiaturve: neve elemosynarum, quæ in ea celebritate tributæ sunt, aut tribuuntur, particeps vlllo modo sit: nec præterea in mensa excipiat. Neque rursus quisquam a præposito, archipresbytero, parochove missus, plus capiat, quam si proprio solum nomine esset euocatus.

Quicumque præter constitutum numerum, aliquem asciterit, qui item minime vocatus, quive sine præscripta facultate accesserit: ac rursus, qui admiserit, quive exceperit, qui denique plus acceperit, mulctetur arbitratu episcopi.

De religiosis peregrinationibus.

UT ex sanctorum patrum institutis fideles prouinciæ nostræ sanctas peregrinationes suscipiant, salutisque vberiore fructum, diuina auxiliante misericordia inde capiant, hæc illis seruanda proponimus: ac primo ecclesiastici ordinis hominibus, tum laicis item.

Ne quisquam sacerdos, clericusve cuiusuis ordinis, peregrinaturus, itineri, peregrinationis causa, sine literis dimissoriis, ac testimonialibus episcopi, se committat, ut Canone veteri sancitum est: tum præterea nec sine benedictione, quam episcopus sacerdoti clericove peregrinaturus stans precibus, libro sacerdotali, ritualive præscriptis, impartiet.

Iis sane literis a cancellario adscribantur hæc singula capita, sacerdoti clericove peregrinanti infra præscripta, quo accuratius ab eo illa seruentur.

Peregrinationis comites, quos sibi adiunxerit, cum in viam se daturus est, episcopo, aut vicario exponat, quorum comitum nomina a cancellario literis dimissoriis adscribantur.

Si quis item peregrinaturus, ecclesiam parochialem, aut capellam, aliudve cuiusvis nominis beneficium ecclesiasticum obtinet, cui ministerium aliquod debeat: is, ut episcopus opus esse censuerit, sacerdotem, vel clericum, qui eidem episcopo, vicariove probatus sit, pro ratione ministerii ante substituatur, quam iter suscipiat, ne ecclesia debito ministerio cultuque careat; cuius rei per se præstitæ testimonium scriptum, aut episcopo, aut vicario exhibeat. Ei vero quem substituerit, aut alii, quem episcopus maluerit, si aliquot dierum peregrinationem facturus est, vestes sacras, ornamenta, libros, scripta, omnemque ecclesiasticam suppellectilem committat, indice eorum omnium sigillatim ac diligenter confecto, eo scilicet præsentate, cui hoc munus episcopus dederit, ne ex eius absentia aliquod detrimentum ecclesia patiatur. Deinde is vel sacerdos, vel clericus, antequam peregrinationi se committat, peccata primo confessus, tum si sacerdos est, Missæ sacrificium, quod est pro iter agentibus, offerre; si clericus inferior, sacram eucharistiam sumere studeant.

In itinere, clericali habitu contractiori ad Conciliorum præscriptum, omnis sacerdos & clericus, dum in peregrinatione est, uti possit: pileum autem induat clericali ordini congruentem, & a laicali vestitu distinctum.

Tonfuram clericalem perpetuo habeat.

Ne itineris causa canonicas horarias diuini officii preces omittat, ac tum etiam stata de præcepto ecclesiæ ieiunia seruet, nisi cum legitime excusatus sit.

Si sacerdos est, ubi probatus fuerit, Missam quotidie celebrare curet: at vero dominicis & festis diebus id facere non omittat.

Singulis vero diebus, siue sacerdos, quando ipse non celebrat, siue clericus, Missæ sacrificio interesse studeat.

Mane singulis diebus præter officium diuinum debi-

ANNO
CHRISTII
1576.

ANNO CHRISTI 1576. tum, preces etiam illas pie recitare curet, quæ itinerarii nomine appellantur.

In omni denique itinere quod sanctæ peregrinationis causa suscepit, eum se vitæ moribus, omnique actione præstare studeat, vt pie religioseque peregrinandi exemplum laicis præbeat: quorum si aliquem socium & comitem habet, sanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad salutem instruere curet.

Hebræis, & mulieribus comitem non se adiungat, neque eodem curru cum eisdem vehatur: neque item eodem nauigio, vt scandalum euitetur, si aliter sibi consulere poterit.

Neque iis etiam se adiungat in via, nisi necessitas coegerit, qui dum iter faciunt, profanis cantionibus, citharis, aliisque musicis instrumentis vtuntur.

Abstineat item ipse a profanis canticis, & colloquiis eiusdem generis, quorum vsu, pietatis in peregrinatione susceptæ studium refrigescit, psalmis, hymnis, canticis, precariæ coronæ beatæ Mariæ recitationi, ac rerum diuinarum meditationibus vacet; & spiritualibus item sermonibus, si comites habet, quibuscum loquatur, corporis vel animi lassitudinem subleuet.

Ne mendicet, ostiatimve victum quæritet, nisi ex voto, vel alia causâ, ab episcopo probata, & facultate nominatim scriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum vesperi perueniet; ecclesiam, quæ eo loco est, antequam ad hospitium diuertat, religiose adeat, si potest: vbi supplex litanias, vel alias religiosas preces recitet.

Si apud religiosos homines, vel apud alios viros honestos diuersari potest, ab hospitibus publicis abstineat. Ad cauponas vero si diuertere necesse habet, nec vna cum eisdem Hebræis, aut mulieribus accumbat in publico hospitio, aut alio omni loco & tempore. Antequam discumbat, mensæ benedicat: tum pransus, aut cœnatus gratias agat: ceteraque obseruet, quæ de temperantia, frugalitate, & modestia clericali decretis prouincialibus præscripta, accurate præstare debet.

Cum primum ad peregrinationis locum peruenerit, confessario probato confiteatur, & Missam sacerdos celebrare, & sacram communionem clericus sumere curet,

totusque peregrinationi susceptæ intentus, non rerum no-
uarum curiositates, non loci antiquitates, non quidquam
aliud a peregrinandi proposito alienum confectetur: sed
religiosa animi præparatione ecclesias, sacrasque reliquias,
quas potissimum deuotionis, votive causa uisitatum ve-
nit, tum alias etiam solícite uisitet: qua uisitationis soli-
citudine, pietatis sibi ardorem excitare studeat, ut maxi-
me potest.

Nec uero ubi sanctam peregrinationem absoluerit, alio
longius uagetur.

A peregrinatione reuersus, episcopum primo, aut vica-
rium cum literis dimissoriis, quas dedit, conueniat: san-
ctæque suæ peregrinationis testimonium ab ordinario loci,
aut saltem a præfecto ecclesiæ afferat, ad quam peregrina-
tionis causa iter suscepit, nisi literis dimissoriis alius nomi-
natim ab episcopo exprimat, cuius allato scripto id testa-
tum facere debet.

Laici item, antequam peregrinationem suscipiant, suum
quique parochum conueniant: a quo sancte peregrinandi
consilium capiant, & literas habeant ab episcopo canoni-
cas, ut Canone expressum est: quarum etiam fide testimo-
nio eis liceat ubique, & cuius confessario, ab ordinario
loci approbato, peccata confiteri.

Deinde benedictionem ab eodem parocho petant, qui
superpelliceo, & stola indutus, illis bene precetur, & be-
nedicat, stas religiosis precationibus, quæ ex ecclesiæ in-
stituto peregrinis adhibentur.

Peregrinationis uero iter suscipiant, ubi rite confessi sa-
cræ eucharistiæ religiose sumpserint.

Peregrinando omnia fugiant, quæ deuotionis studium
perturbant, aut impediunt: & illa amplectantur, quibus
illud excitari solet.

In itinere stata præcepto ecclesiæ ieiunia seruent, nisi
cum legitime excusati fuerint.

Singulis diebus Missæ sacro interesse studeant: domini-
cis uero, & festis ne ullo modo desint, tum sacram com-
munionem sumere curent.

Mane preces, quas itinerarium uocant, pie recitare
studeant, qui legere nouerint.

Eleemosynas, si per facultates possunt, largiantur.

In-

ANNO
CHRISTI
1576.

Instent potissimum orationi, psalmis, hymnis, canticis, precariæ coronæ beatæ Mariæ recitationi, & rerum spiritualium meditationibus, & sermonibus lassitudinem subleuent.

In curru, nauigio, & hospitio, cum Hebræorum maxime, tum mulierum etiam, nisi quas cognatione affinitate iunctas, aut etiam ex familia sua sanctæ peregrinationis socias habeant, omne consortium vitent, nisi necessitas aliud coegerit. At sane vero in hoc sancto piæ peregrinationis proposito, ac studio, ad vsum reuocari cupimus quod olim factum esse ex sacris literis, patrumque monumentis animaduertimus, vt scilicet, qui etiam eiusdem familiæ essent, cum templum, locaque sacra visitatum irent, viri a feminis iter separatim facerent.

Abstineant item a profanis canticis, colloquiis, citharis, aliisque musicis instrumentis, atque adeo ab eorum societate, qui in itinere iis, aliisque eius generis actionibus operam dant, quibus pietatis studium in peregrinatione suscepta langueat.

Ne mendicatum eleemosynam quærissent, nisi ex voto, vel necessitate, aliave causâ episcopi literis & testimonio probata.

Ad loca, vbi primum vesperi diuertunt, ecclesiam precandi causâ prius adeant, quam in hospitium veniant, si temporis tarditas, aliudve non impedierit.

Ad sacra loca, quæ religiose visitaturi sunt, cum peruenierint, nihil aliud sibi propositum habeant, quam vt aut iubileum indulgentiamve consequantur, aut vota sancte persoluant, sacras reliquias, & sacra loca pie visitent, ab omni curiositate, peccandique occasione abstinentes.

Itaque primo confessi, cum sacram eucharistiam sumperint, tum religiose statas sanctorum ecclesias visitent; ita vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus in ipsis resurgat ad excitandam pietatem, & sanctorum, quorum auxilium implorant, orationibus adiuuentur.

Reuersi a peregrinatione, primo parochum conueniant, a quo benedicantur, adhibitis ex ecclesiæ instituto præscriptis sanctis orationibus.